

Β' ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Θεσμικό πλαίσιο για τις μεταπτυχιακές σπουδές»

I. Γενικές Παρατηρήσεις

Με το φερόμενο προς συζήτηση και ψήφιση Νσχ επανακαθορίζεται το θεσμικό πλαίσιο που αφορά στις μεταπτυχιακές σπουδές και τη διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, και ρυθμίζονται ζητήματα ίδρυσης και λειτουργίας των Ερευνητικών Πανεπιστημιακών Ινστιτούτων (εφεξής Ε.Π.Ι).

Κύρια στόχευση του Νσχ, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική έκθεση, είναι η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός του περιεχομένου των μεταπτυχιακών σπουδών, η ενίσχυση της συνεργασίας των Α.Ε.Ι. της χώρας μας με αναγνωρισμένα ομοταγή ιδρύματα του εξωτερικού και κυρίως της Ευρώπης, η καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (φοιτητών, διδασκόντων και ερευνητών), καθώς και η συστηματικοποίηση της χρηματοδότησης τόσο των μεταπτυχιακών σπουδών όσο και της πανεπιστημιακής έρευνας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιδιώκεται η πλήρης προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στα ευρωπαϊκά δεδομένα και η οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών κατά τρόπο σύγχρονο και εξωστρεφή. Έτσι, προτείνεται η κωδικοποίηση και η συμπλήρωση του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών που καθιερώνει ο ισχύων ν. 2083/1992 για τον εκσυγχρονισμό της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Ειδικότερα, με το άρθρο 1 του Νσχ επανακαθορίζονται οι γενικές αρχές και ο σκοπός των μεταπτυχιακών σπουδών, καθώς και οι προϋποθέσεις οργάνωσης και λειτουργίας των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (εφεξής Π.Μ.Σ.). Καθορίζονται τα όργανα των Π.Μ.Σ. (άρθρο 2 του Νσχ), τα σχετικά με τον Κανονισμό τους (άρθρο 3 του Νσχ), οι διαδικασίες επιλογής των εισακτέων (άρθρο 4 του Νσχ), ζητήματα που αφορούν στους διδάσκο-

2

ντες και επιβλέποντες στα Π.Μ.Σ. (άρθρο 5 του Νσχ), η διάρθρωση και η έγκριση των Π.Μ.Σ. (άρθρο 6 του Νσχ), η διάρκεια λειτουργίας και η δυνατότητα παράτασής τους (άρθρο 7 του Νσχ), καθώς και ζητήματα που αφορούν στους πόρους και τη διαχείριση των εσόδων των Π.Μ.Σ (άρθρο 8 του Νσχ). Περαιτέρω, με το άρθρο 9 του Νσχ ρυθμίζονται εκ νέου τα ζητήματα που αναφέρονται στη διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, με το άρθρο 10 παρέχεται η δυνατότητα σε Α.Ε.Ι της ημεδαπής να δημιουργούν μεμονωμένα ή σε συνεργασία μεταξύ τους, αυτοδύναμα και αυτοχρηματοδοτούμενα Π.Μ.Σ, στο εξωτερικό, ενώ με το άρθρο 11 του Νσχ επανακαθορίζεται το νομικό πλαίσιο που διέπει την ίδρυση και λειτουργία των Ερευνητικών Πανεπιστημιακών Ινστιτούτων (εφεξής Ε.Π.Ι). Τέλος, με το άρθρο 12 του Νσχ καταργούνται ισχύουσες διατάξεις και εισάγονται μεταβατικές ρυθμίσεις απαραίτητες ενόψει του νέου θεσμικού πλαισίου.

Σημειώνεται ότι, ειδικότερα για την επιστημονική έρευνα, η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ 1043/1989, ΤοΣ 1989, σελ. 308) δέχεται ότι αυτή κατοχυρώνεται ως ατομικό δικαίωμα των προσώπων και όχι ως αποκλειστική αποστολή του κράτους. Επομένως, κάθε φυσικό πρόσωπο και κάθε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου (π.χ. ίδρυμα) έχει το δικαίωμα να επιδίκεται σε επιστημονική έρευνα στους τομείς του ενδιαφέροντός του. Έχει δε κριθεί ότι ο κανόνας αυτός δεν επηρεάζεται εκ του ότι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ως πλήρως αυτοδιοικούμενα ν.π.δ.δ., εκτός από τη διδασκαλία, ασκούν και επιστημονική έρευνα στο πλαίσιο του σκοπού τους κατά το άρθρο 16 παρ. 5 του Συντάγματος· γιατί ούτε η επιστημονική έρευνα περιορίζεται μόνο στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ούτε η ανάπτυξη και υποστήριξή της είναι αποκλειστικό καθήκον του Κράτους.

II. Παρατηρήσεις επί των επιμέρους άρθρων του Νσχ

1. Επί του άρθρου 1 παρ. 1

Με τη διάταξη αυτή ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «Τα Πανεπιστήμια έχουν επιπλέον τη δυνατότητα για τη χορήγηση των Διδακτορικών Διπλωμάτων (Δ.Δ.)». Θα ήταν, ενδεχομένως, σκόπιμο, η φράση αυτή να αναδιατυπωθεί, για λόγους νομοτεχνικής ακρίβειας, ως εξής: «Τα Πανεπιστήμια έχουν επιπλέον την αρμοδιότητα να χορηγούν τα Διδακτορικά Διπλώματα (Δ.Δ.)». Σημειωτέον ότι, συμφώνως προς τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 του ν. 3549/2007, όπου στην κείμενη νομοθεσία αναφέρεται ο όρος «Πανεπιστήμια», νοούνται τα ιδρύματα του πανεπιστημιακού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης.

2. Επί του άρθρου 1 παρ. 3γ)

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει αποφανθεί, υπό το ισχύον νομικό

πλαίσιο, ως προς τη δυνατότητα οργάνωσης Προγραμμάτων μεταπτυχιακών Σπουδών από Γενικά Τμήματα Α.Ε.Ι, ότι, «(...) στα Γενικά Τμήματα, τα οποία δεν καταρτίζουν ιδιαίτερο πρόγραμμα σπουδών και δεν χορηγούν πτυχίο μετά το πέρας προπτυχιακών σπουδών, δεν παρέχεται εκ του νόμου η δυνατότητα να οργανώνουν και να λειτουργούν Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΤΕ 411/2008, αδημοσίευτη στο νομικό τύπο)».

Με την προτεινόμενη διάταξη παρέχεται, κατ' εξαίρεση, η δυνατότητα οργάνωσης αυτοδύναμων Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών από Γενικά Τμήματα Α.Ε.Ι., τα οποία μέχρι σήμερα, ελλείψει ειδικής νομοθετικής πρόβλεψης, δεν μπορούν να οργανώνουν τη λειτουργία αυτοδύναμων Π.Μ.Σ.

3. Επί του άρθρου 5 παρ. 1α) και 6)

Συμφώνως προς τη διάταξη της παρ. α) περ. αα), τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα Π.Μ.Σ. μπορούν να αναλάβουν, μεταξύ άλλων, «ειδικοί επιστήμονες ή διδάσκοντες βάσει του π.δ. 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'), οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος». Περαιτέρω, στην παρ. β) ορίζεται ότι «με απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. μπορεί να ανατίθεται επικουρικό έργο σε διδάσκοντες βάσει του π.δ. 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'). Δεδομένου ότι το άρθρο 5 του Π.Δ. 407/1980 ορίζει ότι για τη διεξαγωγή διδακτικού, ερευνητικού, επιστημονικού και οργανωτικού έργου δύνανται να προσλαμβάνονται «επιστήμονες ανεγνωρισμένου επιστημονικού κύρους είτε κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, είτε εξαιρετικής τεχνικής εμπειρίας», θα έπρεπε, ενδεχομένως, να διευκρινισθεί εάν σκοπός του νομοθέτη εν προκειμένω είναι η εξαίρεση από τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα Π.Μ.Σ., των διδασκόντων βάσει του Π.Δ. 407/1980 οι οποίοι στερούνται διδακτορικού διπλώματος, αλλά διαθέτουν εξαιρετική τεχνική εμπειρία.

4. Επί του άρθρου 6 παρ. 1δ)

Με την ανωτέρω διάταξη προβλέπεται ότι «Ο ανώτατος χρόνος απόκτησης Μ.Δ.Ε. ορίζεται σύμφωνα στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών Σπουδών». Θα ήταν ενδεχομένως σκόπιμο, για λόγους νομοτεχνικής βελτίωσης, η ανωτέρω διάταξη να αναδιατυπωθεί.

5. Επί του άρθρου 6 παρ. 4

Συμφώνως προς τη διάταξη αυτή, «Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων χρηματοδοτεί κατά προτεραιότητα Π.Μ.Σ., τα οποία εντάσσονται στο πλαίσιο των επιστημονικών τομέων προτεραιότητας, που έχουν καθορισθεί με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμά-

4

των». Αυτονόητο είναι ότι η κρατική οικονομική ενίσχυση των Π.Μ.Σ., ως πρόσθετη θεσμική εγγύηση της πλήρους αυτοδιοίκησης των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, τα οποία, συμφώνως προς το άρθρο 1 του Νσχ, έχουν την ευθύνη για τον σχεδιασμό και την οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα, δημιουργεί αξίωσή τους για κάλυψη τουλάχιστον των στοιχειωδών λειτουργικών αναγκών τους (λ.χ. μισθοδοσία του προσωπικού, δαπάνες για θέρμανση, φωτισμό, εξοπλισμό κλινικών, εργαστηρίων και βιβλιοθηκών) στον βαθμό που δεν επαρκούν προς τούτο οι, ενδεχομένως υπάρχοντες, ίδιοι πόροι τους. Επομένως, αυτές οι κατ' ελάχιστον παροχές δεν μπορούν να εξαρτώνται από πρόσθετους όρους ή προϋποθέσεις, αποτελούν δε το όριο εφαρμογής της ως άνω διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 6 του Νσχ.

6. Επί του άρθρου 9 παρ. 3ε)

Με την ανωτέρω διάταξη παρέχεται, με κοινή υπουργική απόφαση, η δυνατότητα ανάθεσης, σε υποψήφιους διδάκτορες, της επικουρίας μελών Δ.Ε.Π. σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, με ωριαία αντιμισθία που επιβαρύνει τον προϋπολογισμό του ιδρύματος. Σημειωτέον ότι με τις διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 1268/1982, όπως αυτές συμπληρώθηκαν με τις διατάξεις των άρθρων 28 παρ. 7 του ν. 2083/1992 και 15 παρ. 1 του ν. 2327/1995, ορίζεται αντιστοίχως ότι μεταπτυχιακοί φοιτητές μπορεί να προσλαμβάνονται από τα Α.Ε.Ι. με ωριαία αντιμισθία για να επικουρούν μέλη Δ.Ε.Π. στην άσκηση των φοιτητών, τη διεξαγωγή φροντιστηρίων, έργα φροντιστηριακών ασκήσεων, εποπτεία εξετάσεων και τη διόρθωση ασκήσεων. Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους έχει γνωμοδοτήσει σχετικώς (Γνμδ 271/2006 Ν.Σ.Κ.) ότι η προβλεπόμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 1268/1982 απασχόληση στα Α.Ε.Ι. μεταπτυχιακών φοιτητών κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στα πλαίσια των κατά περίπτωση οργανωμένων Π.Μ.Σ. δεν εμπίπτει στις απαγορευτικές ρυθμίσεις των διατάξεων του Π.Δ. 164/2004, με το οποίο εισάγονται ρυθμίσεις για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας ως προς τις εργασιακές σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου προσωπικού του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα προς τις διατάξεις της Οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου της 28.6.1999.

7. Επί του άρθρου 9 παρ. 5γ)

Με την ανωτέρω διάταξη προβλέπεται ότι, με απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ, ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ή της διδακτορικής διατριβής. Θα ήταν, ενδεχομένως, σκόπιμο να διευκρινισθεί ότι η γλώσσα συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ή της

διδακτορικής διατριβής είναι από τις προβλεπόμενες στον Κανονισμό του Π.Μ.Σ.

8. Επί του άρθρου 11

Με την προτεινόμενη διάταξη επανακαθορίζεται το νομικό πλαίσιο που διέπει την ίδρυση και λειτουργία των Ερευνητικών Πανεπιστημιακών Ινστιτούτων. Τα Ε.Π.Ι. είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία τελούν υπό την εποπτεία του κράτους δια του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Σκοπός τους είναι η ενίσχυση των ερευνητικών δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται από τα Τμήματα των Πανεπιστημίων και τους Τομείς τους, καθώς και από τα Εργαστήρια και τις Κλινικές.

Συμφώνως προς τη διάκριση που ακολουθείται στη θεωρία (βλ., αντί πολλών, Επ. Σπηλιωτόπουλο, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, 12η έκδοση, Ανατύπωση 2007, σελ. 364 επ.), τα Ε.Π.Ι. αποτελούν δημόσια νομικά πρόσωπα ειδικού σκοπού, τα οποία διέπονται καταρχήν από το ιδιωτικό δίκαιο. Ιδρύονται, κατά νομοθετική εξουσιοδότηση (άρθρο 11 παρ. 2 του Νσχ), με Π.Δ., το οποίο εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, διέπονται από τη συνταγματική αρχή της νομιμότητας και αναπτύσσουν, επομένως, μόνο τις δραστηριότητες που τους επιτρέπουν οι σκοποί που καθορίζονται με το παρόν Νσχ και τα κατ' εξουσιοδότησή του εκδοθησόμενα Π.Δ. (αρχή της ειδικότητας). Έχουν διοικητική αυτοτέλεια, η οποία συνίσταται στο γεγονός ότι οι σχετικές διατάξεις του προτεινόμενου Νσχ αναγνωρίζουν στα όργανα των Ε.Π.Ι. την αρμοδιότητα να ρυθμίζουν με αποφάσεις τους κάθε ζήτημα που αφορά στη διοίκηση και λειτουργία τους (άρθρο 11 παρ. 6α του Νσχ). Η οργάνωσή τους περιλαμβάνει ένα πολυμελές συλλογικό όργανο, το Διοικητικό Συμβούλιο (εφεξής Δ.Σ.), ο αριθμός των μελών του οποίου καθορίζεται σε συνάρτηση με τον αριθμό των Τμημάτων που συμμετέχουν στα Ε.Π.Ι. (άρθρο 11 παρ. 5 του Νσχ). Απολαύουν, επίσης, περιουσιακής αυτοτέλειας, η οποία συνίσταται στον σχηματισμό δικής τους περιουσίας. Έτσι, τα Ε.Π.Ι. μπορούν να χρηματοδοτούνται από οποιονδήποτε φορέα του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, να συμμετέχουν σε χρηματοδοτήσεις που προβλέπονται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, καθώς και να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με το Δημόσιο, ν.π.δ.δ. και ν.π.ι.δ. του ευρύτερου δημόσιου τομέα (άρθρο 11 παρ. 4δ του Νσχ), συμφώνως δε προς πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας [βλ. ενδεικτικώς ΣΤΕ (ΟΛ) 283/1995, Αρμ 1995, σελ. 683, ΔιοικΔίκη, 1995, σελ. 862], το νομοθετικό όργανο είναι ελεύθερο να ρυθμίζει την τύχη της περιουσίας των δημόσιων νομικών προσώπων, δεδομένου ότι η περιουσιακή τους αυτοτέλεια αποσκοπεί

στην εξυπηρέτηση ειδικών κρατικών σκοπών.

Τέλος, δεδομένου ότι τα Ε.Π.Ι. είναι μεν ν.π.ι.δ., ιδρύονται όμως, ως ήδη αναφέρθηκε, με Π.Δ και λειτουργούν στο πλαίσιο ενός ή περισσότερων Τμημάτων του ίδιου ή άλλων Πανεπιστημίων, επιδιώκοντας ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, συμπληρωματικούς και επιβοηθητικούς εκείνων των Πανεπιστημίων, υπόκεινται δε στην εποπτεία του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, σημειώνεται ότι η πράξη περί επιλογής και διορισμού Διευθυντή Ε.Π.Ι. που εκδίδεται από τη Σύγκλητο Ειδικής Σύνθεσης του οικείου ιδρύματος αποτελεί εκτελεστή διοικητική πράξη, η προσβολή της οποίας δημιουργεί ακυρωτική διαφορά υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας (βλ. ενδεικτικώς ΣτΕ 741/2003, ΣτΕ 2909/2004, αδημοσίευτες στον νομικό τύπο).

Αθήνα, 24.6.2008

Ο εισηγητής
Δημήτριος Κανελλόπουλος
Ειδικός Επιστημονικός Συνεργάτης

Ο προϊστάμενος του Β΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Στέφανος Κουτσουμπίνας
Επ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Θράκης

Ο προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Αν. Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών